

Терещенко К.В. Толерантність до невизначеності освітнього персоналу та її зв'язок із суб'єктивним благополуччям в умовах воєнного часу. *Українська психологія. XXI століття. Початок. (Дні української психології в Берліні)* : матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Київ, 27-28 квітня 2023 р.). Київ, 2023. С. 292-296. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/735227/>

Терещенко К. В.
доктор психологічних наук
старший науковий співробітник
лабораторії організаційної та соціальної психології,
Інституту психології імені Г. С. Костюка
НАПН України
kteresh75@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1149-2704>

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПЕРСОНАЛУ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ СУБ'ЄКТИВНИМ БЛАГОПОЛУЧЧЯМ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

В умовах невизначеності, що породжена війною, виникає необхідність сприяння розвитку толерантності до невизначеності персоналу організацій. Актуальним стає пошук психологічних чинників, що сприяють формуванню толерантності до невизначеності персоналу організацій різного типу, зокрема закладів освіти.

Термін «толерантність до невизначеності» введено Е. Frenkel-Brunswik [10], згодом цей феномен досліджували А. Гусев [3], В. Кириченко [4], І. Томаржевська [7], R.L. Craik [9] та ін. Дослідники зазначають, що толерантність до невизначеності є інтегральною характеристикою особистості, багаторівневим та багатовимірним особистісним конструктом [3; 6; 7].

Згідно з поглядами В. Семиченко, К. Артюшиної [6], толерантність до невизначеності є біполярним виміром, на одному полюсі якого знаходиться толерантність до невизначеності, а на іншому – нездатність переносити невизначеність. Толерантність до невизначеності розглядається ними як якість особистості, яка визначає здатність людини позитивно реагувати на ситуації невизначеності, діяти в умовах нечітко визначених цілей і завдань, неповної наявності вихідної інформації, долати її недостатність активними діями. На їхню думку, люди, толерантні до невизначеності, спокійно відносяться до нечітко сформульованих ідей, невизначених стимулів і ситуацій і навіть прагнуть до них [6].

У свою чергу *толерантність до невизначеності в освітньому середовищі* докладно вивчали О. Брюховецька [2], Г. Павленко [5], В. Семиченко, К. Артюшина [6], С. Хілько [8] та ін. Зокрема, аналізуючи

толерантність до невизначеності керівників загальноосвітніх навчальних закладів, О. Брюховецька [2] зазначає, що для толерантного до невизначеності керівника характерним є: пошук ситуацій невизначеності; почуття комфорту у момент перебування в ситуаціях невизначеності; сприйняття невизначених ситуацій як бажаних; здатність роздумувати над проблемою, навіть якщо не відомі усі факти і можливі наслідки прийнятого рішення; здатність приймати конфлікт і напругу, які виникають в ситуації двоїстості; протистояти незв'язаності і протиріччю інформації; здатність приймати невідоме; здатність витримувати напругу кризових, проблемних ситуацій; сприйняття нових, незнайомих, ризикованих ситуацій як стимулюючих тощо.

Одним із психологічних чинників, що можуть впливати на толерантність до невизначеності персоналу освітніх організацій на мікрорівні, може виступати рівень суб'єктивного благополуччя особистості.

Дослідники І. Аршава, Д. Носенко [1] зазначають, що суб'єктивне благополуччя має два виміри, – когнітивно-рефлексивний та емоційний, – і характеризується в аспекті першого виміру почуттям задоволення життям, а в аспекті другого – переважанням у досвіді життєдіяльності людини позитивних емоцій над негативними. Отже, суб'єктивне благополуччя пов'язане із загальним світосприйняттям особистості і може впливати на рівень її толерантності до невизначеності.

Мета дослідження: Дослідити особливості розвитку толерантності до невизначеності освітнього персоналу та її зв'язок із суб'єктивним благополуччям в умовах воєнного часу.

Методика та організація дослідження. Для визначення толерантності до невизначеності використовувався «Опитувальник толерантності до невизначеності» Д. Маклейна. Опитувальник включає такі субшкали: ставлення до новизни, ставлення до складних завдань, ставлення до невизначених ситуацій, надання переваги невизначеності. Також визначається загальний показник толерантності до невизначеності, що являє собою сумарний бал по всіх пунктах.

Методика «The BBC Subjective Well-being scale (BBC-SWB)» була розроблена для вимірювання загального благополуччя особистості з урахуванням фізичного та психологічного здоров'я, стосунків та середовища. Використана модифікована версія методики «The Modified BBC Subjective Well-being Scale (BBC-SWB)» («Модифікована шкала суб'єктивного благополуччя БіБіСі»), яка вважається більш зручною, ніж оригінальна методика, для заповнення респондентами та для проведення якісного статистичного аналізу [11].

Вивчення соціально-демографічних характеристик освітнього персоналу здійснювалось за допомогою спеціально розробленої анкети-паспортички.

Дослідження проводилось у квітні 2022 року. У дослідженні брав участь 201 працівник освітніх організацій переважно з м. Києва, м. Дніпра та

Київської обл. Вибірку склали респонденти віком від 23 до 61 років, з них 10,9% чоловіки, 89,1% жінки.

Обробка результатів здійснювалась методами математичної статистики (описові статистики, кореляційний аналіз (коефіцієнт кореляції Пірсона)) за допомогою програми SPSS (22 версія).

Результати дослідження та їх обговорення. Проаналізовано особливості розвитку толерантності до невизначеності персоналу освітніх організацій. Констатовано, що найбільш вираженим компонентом толерантності до невизначеності освітнього персоналу є ставлення до складних завдань. Зокрема, майже половина (44,3%) респондентів характеризуються високим рівнем ставлення до складних завдань. Окрім того, понад третини респондентів демонструють високий рівень надання переваги невизначеності (35,8%). Водночас близько чверті респондентів характеризуються високим рівнем ставлення до новизни (24,8%) та ставлення до невизначених ситуацій (23,4%).

У цілому результати дослідження свідчать про те, що менше третини респондентів (29,3%) мають високий рівень загального показника толерантності до невизначеності, майже половина опитаних (48,8%) мають середній рівень вираженості цього показника, біля п'ятої частини (21,9%) опитаних характеризується низьким його рівнем. Варто вказати на те, що респонденти з високим рівнем толерантності до невизначеності більш схильні брати відповідальність за свої дії і контролювати власне життя, ніж особи з низьким рівнем толерантності до невизначеності.

Наступним кроком дослідження був аналіз зв'язку толерантності до невизначеності освітнього персоналу із суб'єктивним благополуччям в умовах воєнного часу. Встановлено, що усі складові суб'єктивного благополуччя, такі як «психологічне благополуччя», «фізичне здоров'я та благополуччя» та «стосунки», мають статистично значущі зв'язки із загальним показником толерантності до невизначеності освітнього персоналу ($p < 0,001$). Констатовано, що загальний показник суб'єктивного благополуччя тісно пов'язаний із загальним показником толерантності до невизначеності освітнього персоналу ($p < 0,001$).

Висновки. Отримані результати показали, що за показниками толерантності до невизначеності освітнього персоналу найбільш вираженими її компонентами є ставлення до складних завдань та надання переваги невизначеності. Встановлено, що менше третини респондентів мають високий рівень загального показника толерантності до невизначеності, отже, існують значні резерви розвитку толерантності до невизначеності персоналу освітніх організацій в умовах воєнного стану. Виявлено, що показники суб'єктивного благополуччя тісно пов'язані із толерантністю до невизначеності освітнього персоналу.

Врахування результатів, отриманих у ході дослідження, сприятиме забезпеченню психологічного благополуччя освітнього персоналу в умовах війни.

Література

1. Аршава І. Ф., Носенко Д. В. Суб'єктивне благополуччя і його індивідуально-психологічні та особистісні кореляти. *Вісник ДНУ. Серія : Педагогіка і психологія*. 2012. Вип. 18. Т. 20. № 9/1. С. 3–10.
2. Брюховецька О. В. Психологічні особливості толерантності до невизначеності в управлінській діяльності як однієї зі складових професійної толерантності керівників загальноосвітніх навчальних закладів. *Проблеми сучасної психології*. 2015. Вип. 27. С. 70–81. URL: <https://bit.ly/2SvJUDD>
3. Гусєв А. І. До проблеми формування та розвитку толерантності до невизначеності. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки*. 2007. № 17 (41), ч. 1. С. 101–113.
4. Кириченко В. В. Психологічний аналіз толерантності особистості до невизначеності в сучасному інформаційному суспільстві. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Вип. 1. 2020. С. 133–138. DOI: 10.32999/ksu2312-3206/2020-1-18.
5. Павленко Г. В. Толерантність до невизначеності як ресурс психологічного благополуччя студентів. *Актуальні проблеми психології*. Том 7. Вип. 47. 2019. С. 208–219.
6. Семиченко В., Артющина К. Проблема невизначеності у теорії та практиці вищої школи. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія*. 2019. Вип. 2(15). С. 141–152. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/41847>
7. Томаржевська І. В. Феномен «толерантність до невизначеності» і його психологічний аналіз. *Психологічний журнал*. 2018. № 1. URL: <http://psyj.udpu.edu.ua/article/view/152564>
8. Хілько С. О. Психологічні умови формування толерантності до невизначеності у майбутніх психологів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2018. 279 с.
9. Craik, R. L. A tolerance for ambiguity. *Physical Therapy*. 2001. Vol. 81. P. 1292.
10. Frenkel-Brunswik E. (1949). Intolerance of ambiguity as an emotional and perceptual personality variable. *Journal of Personality*. 18. P. 108–143. DOI: 10.1111/j.1467-6494.1949.tb01236.x
11. Pontin, P., Schwannauer, M., Tai, S., & Kinderman, M. A UK validation of a general measure of subjective well-being: the modified BBC subjective well-being scale (BBC-SWB). *Health and Quality of Life Outcomes*, 2013. 11:150. DOI:10.1186/1477-7525-11-150